

ISSN 2076-1333

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ЧАСОПИС

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ

ВИПУСК 18 (1)

Заснований 2005 року

Харків
2015

Міжрегіональний збірник наукових праць «Часопис соціально-економічної географії» розглядає сучасні проблеми суспільства, що вирішуються економічною та соціальною географією, і відображає результати новітніх досліджень у цій галузі. У збірнику розкриваються питання теорії та практичного застосування досліджень соціально-економічної географії в різних регіонах України та у світі.

Для викладачів вищих закладів освіти, науковців і фахівців у цій галузі.

Межрегиональный сборник научных трудов «Часопис соціально-економічної географії» рассматривает современные проблемы общества, решаемые социально-экономической географией, и освещает результаты новейших исследований в этой области. В сборнике раскрываются вопросы теории и практического использования исследований социально-экономической географии в различных регионах Украины и в мире.

Для преподавателей вузов, научных работников и специалистов в этой области.

Inter-regional journal «Human Geography Journal» is devoted to modern problems of society that could be solved with the methods of social-economic geography. It enlightens the latest studies in this field. There are different questions concerning the theory and practical use of the results of social-economic geography researches in different Ukraine regions and all over the world.

It is recommended for high school lectures, scientists and specialists in this subject.

Затверджено до друку рішенням Вченої ради Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (протокол № 4 від 30.03.2015 р.).

Редакційна колегія: Немець Л.М. – д. геогр. н., професор – голова редакційної колегії (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна), Олійник Я.Б. – д. економ. н., професор, член-кор. АПН України – шеф-редактор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), Голіков А.П. – д. геогр. н., професор (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна), Костріков С.В. – д. геогр. н., професор (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна), Мезенцев К.В. – д. геогр. н., професор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), Немець К.А. – д. геогр. н., професор (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна), Пересадько В.А. – д. геогр. н., професор (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна), Руденко В.П. – д. геогр. н., професор (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича), Топчієв О.Г. – д. геогр. н., професор (Одеський національний університет імені І.І. Мечникова), Черваньов І.Г. – д. техн. н., професор (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна), Шаблій О.І. – д. геогр. н., професор (Львівський національний університет імені Івана Франка), Шищенко П.Г. – д. геогр. н., професор, член-кор. АПН України (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), Кандиба Ю.І. – к. геогр. н., доцент, технічний секретар (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна).

Міжнародна рада: Ганс Гюнтер Клев – доктор географії (Міністерство економіки, захисту клімату, енергетики і територіального планування палатинату басейну Рейну, Німеччина), Джеймс Скотт – професор (Карельський інститут, Фінляндія), Дружинін О.Г. – д. геогр. н., професор (Південний федеральний університет, Росія), Колосов В.О. – д. геогр. н., професор (Інститут географії РАН, Росія), Попкова Л.І. – д. геогр. н., професор (Курський державний університет, Росія), Станайтіс С. – доктор географії, доцент (Литовський педагогічний університет, Литва).

Адреса редакційної колегії: Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства, факультет геології, географії, рекреації і туризму, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна; тел.: +38 (057) 707-52-74; e-mail: chasorys_seg@mail.ru.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, власних імен тощо.

Статті пройшли внутрішнє та зовнішнє рецензування.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 10768 від 21.12.2005.

З М І С Т

Горизонти науки

<i>Viktoria Yavorska</i> TERRITORIAL ANALYSIS OF COMPONENTS OF STRUCTURAL ELEMENTS OF THE UKRAINIAN BLACK SEA REGION ECOLOGICAL NETWORK	7
<i>Viktoriia Udovychenko</i> THEORETICAL-METHODOLOGICAL ASPECTS OF LANDSCAPE PLANNING	13
<i>Igor Smyrnov</i> GEOMARKETING ASPECTS OF SUSTAINABLE TOURISM (ON EXAMPLE OF NATIONAL NATURE PARK «SYNEVYR»)	18
<i>Костянтин Немець, Людмила Немець</i> КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНСТРУКТ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ	24
<i>Анатолій Степаненко</i> ОСНОВНІ ЗАКОНИ ГЕПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО ПРОСТОРУ	33
<i>Іван Дудник</i> ТЕРИТОРІАЛЬНІ СИСТЕМИ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ЯК ОБ'ЄКТ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ.....	41
<i>Микола Барановський</i> ДО ПИТАННЯ ПРО НОВУ СХЕМУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ	44
<i>Валентина Смаль, Юлія Бульба</i> УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ІНВЕСТИЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ	50
<i>Олексій Чуєв, Сергій Костріков</i> ОЦІНКА ЧЕРЕЗ ГІС-ЗАСОБИ ПРОСТОРОВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ БЛАГОУСТРОЮ МІСТА ЯК ФУНКЦІЇ УРБОГЕОСИСТЕМИ (НА ПРИКЛАДІ м. ХАРКІВ)	56

Наукові повідомлення

<i>Sergey Sonko, Dariya Shiyan</i> THE STUDY OF POPULATION MORBIDITY BASED ON THE SPATIAL DIFFUSE MODELS IN OLD INDUSTRIAL REGION OF KRIVBASS	63
<i>Vitaliy Berezhenyi</i> WATERSHED APPROACH IN TERRITORIAL MANAGEMENT AT THE LOCAL LEVEL	70
<i>Анатолій Доценко</i> УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ, ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ	75
<i>Костянтин Немець, Павло Вірченко, Катерина Кравченко</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЕЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ (З ПОЗИЦІЙ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ)	80
<i>Костянтин Мезенцев, Тетяна Ключко</i> ПРОСТОРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЖИТЛОВИХ ФУНКЦІЙ У ПРИМІСЬКІЙ ЗОНІ КИЄВА	87
<i>Іван Дудник, Оксана Борисюк</i> СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНОМ	94
<i>Володимир Поручинський, Ярослава Сосницька</i> КЛАСИФІКАЦІЯ І ТИПОЛОГІЯ МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ УКРАЇНИ	98
<i>Зоя Бойко</i> ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ЕТНІЧНИХ МЕНШИН НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА ПЕРЕПИСАМИ 1989 ТА 2001 РОКІВ	102
<i>Наталія Гусєва, Ольга Суптело</i> ДЕМОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСТА ДНІПРОПЕТРОВСЬК	107
<i>Зулхумор Тожиєва</i> ДЕМОГРАФИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА И ДЕМОГЕОГРАФИЧЕСКОЕ РАЙОНИРОВАНИЕ	115
<i>Оксана Романів, Олена Самчук</i> РЕПРОДУКТИВНА ТА ШЛЮБНА ПОВЕДІНКА НАСЕЛЕННЯ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	118
<i>Олександр Бейдик, Олеся Топалова</i> ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНИХ ПРОГРАМ З ТУРИЗМУ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ТА ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	126
<i>Наталія Смочко</i> ТУРИСТИЧНІ ТЕМАТИЧНІ МОНОТЕРИТОРІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД	130

<i>Анатолій Корнус, Олеся Корнус</i> ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У МАШИНОБУДІВНОМУ КОМПЛЕКСІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	134
<i>Лариса Савранчук</i> СТРУКТУРА ТА РІВНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯПОНІЇ	142
Дослідження молодих науковців	
<i>Ievgeniia Telebienieva, Taras Pogrebskyi</i> COMPONENT ANALYSIS OF THE DEVELOPMENTAL VECTOR OF URBAN AND DISTRICT SOCIOGEOSYSTEMS (ON EXAMPLE OF KHARKIV AND VOLYN REGIONS OF UKRAINE)	147
<i>Anastasiia Mazurova</i> UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE GLOBAL URBAN PROCESSES	154
<i>Anna Sokolenko</i> KHARKIV CYCLING INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT FEATURES	159
<i>Ірина Барило</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ГЕОДЕМОГРАФІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ	164
<i>Роман Молікевич</i> ІЄРАРХІЧНИЙ ПІДХІД ДО СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ КАТЕГОРІЇ «МЕДИКО-ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ»	170
<i>Андрій Зубик</i> ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩ ЗАРУБІЖНИХ УКРАЇНЦІВ	178
<i>Юлія Перегуда</i> ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БІДНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ В УКРАЇНІ	184
<i>Юлія Базелюк</i> НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	190
<i>Наталія Сергєєва</i> СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АТРИБУТИ РЕЛЯЦІЙНИХ БАЗ ДАНИХ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ	195
Наші автори	200
Правила оформлення та подання статей	204

CONTENTS

Science Skylines

<i>Viktoria Yavorska</i> TERRITORIAL ANALYSIS OF COMPONENTS OF STRUCTURAL ELEMENTS OF THE UKRAINIAN BLACK SEA REGION ECOLOGICAL NETWORK	7
<i>Viktoriia Udovychenko</i> THEORETICAL-METHODOLOGICAL ASPECTS OF LANDSCAPE PLANNING	13
<i>Igor Smyrnov</i> GEOMARKETING ASPECTS OF SUSTAINABLE TOURISM (ON EXAMPLE OF NATIONAL NATURE PARK «SYNEVYR»)	18
<i>Konstantin Niemets, Lyudmila Niemets</i> THE CONCEPT OF SOCIO-GEOGRAPHICAL SYSTEM AS A METHODOLOGICAL CONSTRUCT OF HUMAN GEOGRAPHY	24
<i>Anatoliy Stepanenko</i> THE BASIC LAWS OF GEOPOLITICS IN THE CONDITIONS OF WORLD SPACE ORGANIZATION	33
<i>Ivan Dudnic</i> TERRITORIAL SYSTEM MEDICAL SERVICES AS OBJECT SOCIAL GEOGRAPHY	41
<i>Mykola Baranovsky</i> ON A NEW SCHEMA OF AGRICULTURAL ZONING OF UKRAINE	44
<i>Valentyna Smal, Julia Bulba</i> UKRAINE IN THE WORLD INVESTMENT SPACE	50
<i>Oleksii Chuiev, Sergiy Kostrikov</i> CITY WELL-BEING SPATIAL DIFFERENTIATION AS THE URBOGEOLOGICAL SYSTEM FUNCTION ASSESSMENT WITH GIS-TOOLS (CASE STUDY OF KHARKIV)	56

Research Reports

<i>Sergey Sonko, Dariya Shiyan</i> THE STUDY OF POPULATION MORBIDITY BASED ON THE SPATIAL DIFFUSE MODELS IN OLD INDUSTRIAL REGION OF KRIVBASS	63
<i>Vitaliy Berezhnyi</i> WATERSHED APPROACH IN TERRITORIAL MANAGEMENT AT THE LOCAL LEVEL	70
<i>Anatoliy Dotsenko</i> UKRAINIAN-RUSSIAN STATE BORDER: PROBLEMS OF FORMATION, PROTECTION AND SECURITY	75
<i>Kostyantyn Niemets, Pavlo Virchenko, Kateryna Kravchenko</i> FEATURES SETTLEMENT OF KHARKIV REGION (WITH SYSTEM APPROACH)	80
<i>Kostyantyn Mezentsev, Tatiana Kliuiko</i> SPATIAL TRANSFORMATION OF RESIDENTIAL FUNCTIONS IN KYIV'S SUBURBAN AREA	87
<i>Ivan Dudnic, Oksana Borisyuk</i> SOCIO-GEOGRAPHIC REGION ASPECTS OF CONTROL	94
<i>Volodymyr Poruchynsky, Jaroslava Sosnytska</i> CLASSIFICATION AND TYPOLOGY OF URBAN SETTLEMENTS OF UKRAINE	98
<i>Zoe Boiko</i> GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF CHANGES IN THE NUMBER OF ETHNIC MINORITY POPULATION OF UKRAINE FOR THE CENSUSES OF 1989 AND 2001	102
<i>Natalia Guseva, Olga Suptelo</i> THE DEMOGRAPHIC CHARACTERISTIC OF THE DNEPROPETROVSK CITY	107
<i>Zulkhumor Tojjeva</i> DEMOGRAPHIC DEVELOPMENT OF REGIONS OF UZBEKISTAN AND DEMOGEOGRAPHIC ZONING	115
<i>Oksana Romaniv, Olena Samchuk</i> THE REPRODUCTIVE AND MARRIAGE BEHAVIOUR OF THE POPULATION OF THE RIVNE REGION	118
<i>Alexander Beydik, Olesya Topalova</i> IMPLEMENTATION OF INCLUSIVE TOURISM PROGRAMS IN GENERAL EDUCATION AND NON-FORMAL INSTITUTIONS OF UKRAINE	126
<i>Nataliya Smochko</i> TRAVEL THEMATIC MONOTERRITORIES: EUROPEAN PRACTICES	130

<i>Anatoliy Kornus, Olesya Kornus</i> THE GEOGRAPHICAL PECULIARITIES OF TRANSFORMATION PROCESSES OF MECHANICAL ENGINEERING IN SUMY REGION	134
<i>Larysa Savranchuk</i> STRUCTURE AND LEVELS OF HIGHER EDUCATION OF JAPAN	142

Research of young Scientists

<i>Ievgeniia Telebienieva, Taras Pogrebnyi</i> COMPONENT ANALYSIS OF THE DEVELOPMENTAL VECTOR OF URBAN AND DISTRICT SOCIOGEOSYSTEMS (ON EXAMPLE OF KHARKIV AND VOLYN REGIONS OF UKRAINE)	147
<i>Anastasiia Mazurova</i> UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE GLOBAL URBAN PROCESSES	154
<i>Anna Sokolenko</i> KHARKIV CYCLING INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT FEATURES	159
<i>Iryna Barylo</i> SOCIAL AND ECONOMIC FACTORS OF INFLUENCE ON REGION GEODEMOGRAPHIC DEVELOPMENT	164
<i>Roman Molikevich</i> THE HIERARCHICAL APPROACH TO SOCIAL-GEOGRAPHIC DEFINITION OF THE CATEGORY «MEDICAL AND DEMOGRAPHIC SITUATION»	170
<i>Andriy Zubyk</i> HISTORICAL AND GEOGRAPHICAL FEATURES OF THE FORMATION OF UKRAINIAN FOREIGN ENVIRONMENT	178
<i>Julia Pereguda</i> GEOGRAPHICAL FEATURES OF POVERTY AND FORMATION OF MIDDLE CLASS IN UKRAINE	184
<i>Julia Bazeliuk</i> WAYS TO REFORM HEALTH CARE FACILITIES IN UKRAINE	190
<i>Nataliia Sergieieva</i> HUMAN-GEOGRAPHICAL ATTRIBUTES OF RELATIONAL DATABASES OF GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEMS	195
Our Contributors	200
Submission Requirements and Conditions of Paper Acceptance	204

УДК 911.3

Наталія Смочко

ТУРИСТИЧНІ ТЕМАТИЧНІ МОНОТЕРИТОРІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Досліджено тематичні туристичні монотериторії як якісно нові утворення, що ідентифікуються як інноваційні або етнічні елементи системи розселення. Розкрито практичний досвід функціонування тематичних поселень Польщі, Латвії, Литви. Виявлено їх позитивний динамічний ефект: збільшення обсягів зайнятості та рівня доходів, активізація соціальної активності жителів сільських монотериторій, зростання ролі туристичних монооб'єктів у системі розселення, відродження народних ремесел, природних туристичних ресурсів.

Ключові слова: туристичні монотериторії, тематичні села, моноспеціалізація, туристичний продукт, система розселення.

Наталія Смочко. ТУРИСТИЧЕСКИЕ ТЕМАТИЧЕСКИЕ МОНОТЕРРИТОРИИ: ЕВРОПЕЙСКИЙ ПРАКТИЧЕСКИЙ ОПЫТ. Исследовано тематические туристические монотерритории как качественно новые образования, которые идентифицируются как инновационные или этнические элементы системы расселения. Раскрыто практический опыт функционирования тематических поселений Польши, Латвии, Литвы. Выведено их положительный динамический эффект: увеличение объемов занятости и уровня доходов, активизация социальной активности жителей сельских монотерриторий, возрастание роли туристических монообъектов в системе расселения, возрождение народных ремесел, природных туристических ресурсов.

Ключевые слова: туристические монотерритории, тематические деревни, моноспециализация, туристический продукт, система расселения.

Nataliya Smochko. TRAVEL THEMATIC MONOTERRITORIES: EUROPEAN PRACTICES. The article investigates the thematic tourist monoterritories as a qualitatively new formation, which identify as innovative or ethnic elements of the settlement. Practical experience of thematic settlements in Poland, Latvia and Lithuania has been developed. Their positive dynamic effect has been revealed: increasing employment and income levels, activation of social activity of monoterritories of rural residents, the increasing role of touristic monoobjects in the settlement system, revival of folk crafts, natural tourism resources.

Key words: travel monoterritories, thematic villages, monospecialization, tourism product, settlement system.

Актуальність. У сучасних реаліях динамічно спостерігається активізація процесу появи якісно нових утворень, що ідентифікуються як інноваційні або етнічні елементи системи розселення (села, селища, міста), які знаходяться в зоні впливу територій особливого типу (території з яскраво вираженою моноспеціалізацією, що забезпечує масовий синтез, при паралельному наростанні зв'язкових соціально-економічних наслідків, об'єктивно характеризуються специфічністю систем розселення, вузькою спеціалізацією систем інформації та життєзабезпечення) [2]. Специфічним є їх диференціація в залежності від функціональності території. При цьому доведено, що ефективно територіальне управління робить моноспеціалізовані території найбільш успішними в умовах поступового звуження простору географічної диференціації людської діяльності (або поглиблення явища географічного поділу праці).

Для розвитку систем розселення туристично-рекреаційного типу монотериторій (як особливих зон розваг і дозвілля з повним спектром туристично-екскурсійних послуг), активізації соціальної активності та збільшення рівня і якості життєдіяльності населення, зокрема сільських монотериторій (моноселищ та моносіл) являється створення туристичних тематичних сіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення поняття «туристичні тематичні монотериторії» в наукових дослідженнях українських вчених, поки що не знайшли своє відображення, що й зумовлює актуальність та практичну значимість обраної теми дослідження.

Метою статті є вивчення тематичних

туристичних монотериторій як якісно нових елементів системи розселення, їх різновиди та позитивні ефекти функціонування (на прикладі Латвії, Литви, Польщі, Австрії).

Виклад основного матеріалу. Тематичні монотериторії (тематичні селища чи села) – інноваційні елементи системи розселення, що виступають генератором популяризації туристичних атракцій, народних традицій, надбань, тощо. Формування тематичних моносіл можливе і на територіях з обмеженими туристичними ресурсами та інфраструктурою, як засвідчує європейський досвід виготовлення та реалізації туристичного продукту на даних монотериторіях. Слід зауважити, даний процес вимагає врахування факторів, що визначають конкурентоспроможність туристичного продукту, а саме:

- формування конкурентоспроможних приватних місцевих брендів та їх інтеграцію в територіальний загальний бренд тематичного села, а в подальшому – району, області;
- розробка і просування проєктів, пов'язаних з використанням природного потенціалу і культурним відродженням монотериторії;
- розробка перспективних комбінованих турів і турмаршрутів, в тому числі тематичних туристичних пропозицій, з повним або частковим залученням жителів певного монооб'єкту;
- територіальна віддаленість від великих міських центрів області;
- недостатнє маркетингове просування турпродуктів і програм на внутрішньому ринку туризму і подорожей;
- нестача висококваліфікованих фахівців.

Про активне поширення явища розвитку тематичних туристично-рекреаційних монотериторій

свідчить досить широкий практичний досвід ряду зарубіжних країн Польщі, Австрії, Латвії, Литви, Франції, Італії та ін.

Процес створення тематичних монотериторій найбільш широко розповсюджений в Польщі [6]. Дана ідея розпочала своє впровадження у 2000-2005 рр. в районі міста Кошалін, в Західно-Поморському воєводстві на півночі Польщі, де було побудовано село Хоббітів «Sierakowo Sławieńskie» (чисельність населення – 250 осіб), що являє собою копію села по роману Толкієна «Хоббіт» (близько 15 000 відвідувачів щорічно).

З 2013 року у Польщі нараховується 78 тематичних сіл [7] та ще 7 – у процесі становлення. За період 2000-2013 рр. лише 14 тематичних сіл відмовилися від цієї ідеї і 3 села, які призупинили свою діяльність в зв'язку з різними причинами.

Польські науковці вважають, що в майбутньому, значна частина жителів периферійних сільських районів Польщі, не зможуть забезпечити свою життєдіяльність займаючись виключно, традиційним сільським господарством, що в результаті може привести до поглиблення соціально-економічних проблем. Тим не менш, існує можливість подолати деякі з цих проблем шляхом розвитку сільських районів, використовуючи існуючі чинники розвитку даного села, з акцентом на захист культурної спадщини і екологічного різноманіття місцевих громад [8].

Тематичні монотериторії Польщі мають чисельність населення від 50 до 2500 жителів. Вони зазвичай мають організаційно-правову форму асоціацій або неформальних груп, часто співпрацюють з іншими місцевими організаціями. Їх пропозиція досить диверсифікована, але при цьому приділяється особлива увага на поєднанні активного навчання з розвагами, надають спектр туристичних, освітніх, рекреаційних послуг. Якщо проаналізувати тематичну спрямованість, то 4 села вибрали свою концепцію на основі базової назви поселення (ангели – Aniolowo «Angel Village», пригоди, метелики, яблука), 12 – спеціалізуються на розвитку місцевих традиційних занять та ремесел (землеробство, бджільництво, садівництво, гончарство, ткацтво, вишивання, різьблення), враховуючи культурну самобутність етнічних меншин території, а решта була обрана з інших причин (книги, фільми, приватні інтереси членів громади і т.д.).

Найчастіше у туристичному пакеті тематичних моносіл Польщі є такі туристичні послуги: участь у різноманітних майстер-класах, семінарах, дегустаціях, зокрема з виготовлення традиційних продуктів харчування; виробів народних промыслов, ремесел (гончарство, виготовлення сувенірів з різних природних матеріалів і т.д.), старовинної зброї (луки, шаблі, гармати), тощо; живі рольові ігри; анімації; шоу; навчальні стежки; фестивалі з різноманітними казковими персонажами (відьми, гноми, ангели, хоббіти і т.д.); мультимедійні уроки про природу; відкриті ярмарки; пікніки і свята для туристів. Багато заходів проводять традиційно – щорічно, а деякі з них можна безпосередньо замовити перед відвідуванням тематичного села великою групою туристів.

На сучасному етапі неможливо в повній мірі оцінити довгостроковий позитивний ефект від створення туристичних тематичних монотериторій Польщі, оскільки більшість з них функціонує тільки кілька років. Проте, необхідно зауважити, що у більшості монооб'єктів відбулися зміни: 1) покращення благоустрою та транспортної інфраструктури села, санітарно-екологічного стану вулиць, територій загального користування, озеленення; 2) в суспільній поведінці жителів села – в основному вони стали більш активними і впевненими в собі; 3) збільшення обсягів зайнятості та рівня доходів сільських жителів; 4) встановлення тісних контактів з іншими тематичними селами (утворення місцевих ініціативних груп), університетами та іншими науковими установами (за необхідності консультаційної допомоги – «Парк динозаврів», с. «Здоровий спосіб життя» (виготовлення натуральної косметики)).

Найбільш унікальними є тематичні села: Iwięcino «Кінець світу», Paprotu «Лабіринтів», Podgórkі «Казки і велосипедів», Wioska Dyniowa «Гарбузове село», Wioska z pomysłem «Село з ідеєю», Hołowno «Країна Ромашка», Wioska Don Kichota "Село Дон Кіхота", Piasku i kamienia «Піску та каменю», Grzybowa «Грибове», Dzieci «Діти», Żalno «Квіткове», Karwno «Фантазій» та інші.

В Польщі спостерігається тенденція фінансової підтримки тематичних моносіл різними урядовими програмами та проектами Європейського Союзу, фондами місцевих і регіональних органів влади, неурядовими організаціями, приватними спонсорами.

Також цікавою є практика створення 13 туристичних тематичних моносіл в Латгалії (історичний регіон на сході Латвії) та 11 сіл в Литві (райони Ігналіна і Валмієра) в рамках проекту „Тематичні села: нові можливості для розвитку бізнесу в прикордонних регіонах Латгалії і Аукштайтї” (2007-2013 рр.) [4].

А саме [5]: - хутір Turku pirts ciems («Банне село в Турки»). Послуги: древні банні ритуали, «спілкування з лісовими духами», збір лікарських рослин та мастер-класи по приготуванню трав'яних чаїв, лікарських сиропів, настоек, екстрактів, еліксирів за старовинними латишськими рецептами;

- село Nākotnes ozolu ciems («Дубове селище майбутнього») [1], функціонує як монотериторія, де можна (національного символу Латвії) взяти участь у висаджуванні дубової алеї: посадити свій дуб в честь якоїсь визначної події. Дана дестинація є центром проведення різноманітних тематичних міроприємств – весільні церемонії, ювілеї, дитячі літні табори, національне свято «Ліго» та ін.

- село Kotleru vīna ciems («Винне село в Котлерах»). Спеціалізація: вирощування різноманітних ягід; участь у процесі виготовлення та дегустації домашнього вина, фруктових соків, варення, повидла, джемів; екскурсії по ягідних садах;

- село Višķu amatnieku ciems («Село ремісників у Вішках»). Базові функції: художні народні промысли – кераміка, лозоплетіння та харчова промысловість: сироваріння та пивоваріння (майстер-класи, дегустації);

- село Lielie Muļķi («село «Великі дураки»): бджільництво, дегустація та вивчення технологій виготовлення та використання продуктів бджільництва, тематичні екскурсії на бджолині ферми;

- село Indras Rožu ciems («Село троянд Індра») спеціалізується на ткацтві: майстер-класи по виготовленню латгальських вишитих рушників, подушок, платків, носків, різних предметів побуту. Кожне літо проходить свято варення;

- туристичні об'єкти «Малий зелений супермаркет» (с.Рожупа, с.Мазія Гаварі, с.Аізкалне): вирощування широкого спектру екологічно чистої продукції: овочевої, плодово-ягідної, м'ясо-молочної, спеції та приправи, тощо;

- селище «Skaista», Красивої Ізабелли. Моноспеціалізація: гастрономічний туризм, рукоділля, курси заговорів (видають сертифікати);

- казкові села Литви, що об'єднані в один туристичний маршрут – с. Бабусь, с. Птахів, с. Мостів і стежок, с. Водяного млина, кожне з яких пропонує різноманітні екскурсійні маршрути в межах своєї території, різні розважальні програми та атракціони.

Концепції створення тематичних сіл також застосовується в Австрії. Одним з таких монооб'єктів є Соос [3] – муніципалітет в федеральній землі Нижня Австрія, який входить до складу округу Баден. Його населення становить трохи більше 1000 чоловік, а площа приблизно 5,5 кв. км. У середні століття виноградарство на цих землях відродили ченці. Вони оцінили переваги місцевого клімату з його жарким літом і сухою осінню. Моноспеціалізація – це вирощування різних сортів винограду та виготовлення понад 80 сортів вин. В селі знаходиться багато винних ресторанів

«хойріген» (почали з'являтися з 1459 р., після, того як кайзер Фрідріх III наділив всіх платників податків привілеєм продавати своє вино на розлив). Прodeгу- стувати та придбати вино можна не лише у «хойрігені», але й у місцевих виноробів.

Висновки і пропозиції. Як показує досвід європейських країн створення туристичних тематичних територій сприяє активному екологічно-чистому відпочинку туристів, пізнанню витоків самобутності місцевого населення, фольклору та традицій, розвитку гастрономічного туризму, вивченню та відродженню народних ремесел, природних туристичних ресурсів.

Необхідно зауважити, що позитивний ефект від створення даного виду монотериторій проявиться в довгостроковій перспективі, що знайде своє відображення у реорганізації і створенні нового типу послуг у моноселах; виявленні і використанні особливих навичок населення сільської місцевості; створенні нових допоміжних видів підприємницької діяльності; підвищенні, дбайливого ставлення людей до природних ресурсів; залученні емігрантів в суспільне життя села та молоді до громадської діяльності, а в результаті у збільшенні чисельності населення сільських поселень та підвищенні їх якості життя.

В ході історичного розвитку територіальної організації суспільства мережа поселень може досягти такого рівня зрілості, за якого в її межах утворюються стійкі зв'язки, поселення починають функціонувати як ціле – система поселень (це є додатковим чинником ефективності функціонування територій особливого типу, що доводить доцільність її ідентифікації як базису територіальних систем монорозвитку).

Список використаних джерел:

1. *Livanchane razvivaiut malyi biznes [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.livani.lv/upload/livanu_vestnesis/2012/vestis_062012_rus.pdf [Ливанчане развивают малый бизнес [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.livani.lv/upload/livanu_vestnesis/2012/vestis_062012_rus.pdf].*
2. *Smochko N.M. Kategorii «monorazvitiie» v sotsialno-ekonomicheskoi geografii / Smochko N.M. // Azimut nauchnykh issledovani: ekonomika i upravlenie, 2013. - № 1. [Смочко Н.М. Категория «моноразвитие» в социально-экономической географии / Смочко Н.М. // Азимут научных исследований: экономика и управление, 2013. - № 1].*
3. *Odin den v avstriiskoi derevne. Nizhniaia Avstriia [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupa: <http://reports.travel.ru/reports/2014/04/229527.html> [Один день в австрийской деревне. Нижняя Австрия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://reports.travel.ru/reports/2014/04/229527.html>].*
4. *Portal Latgalskogo regiona [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.latgale.lv/ru/village_heritage [Портал Латгальского региона [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.latgale.lv/ru/village_heritage].*
5. *Selskii turizm v Latvii – sochetanie otdykha i zdorovia! [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupa: http://tourobzor.com/content/ostranah/selo_i_ludi_selskii_tyurizm_v_latvii [Сельский туризм в Латвии – сочетание отдыха и здоровья! [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://tourobzor.com/content/ostranah/selo_i_ludi_selskii_tyurizm_v_latvii].*
6. *Idziak, W., Bielski, P. (2010), 'Imaging and implementing social innovations with limited technology. Cases of thematic villages in Poland', in: Thematic Guide. 9th European Summer Academy on Sustainable Rural Development and Social Innovations.*
7. *Kloczko-Gajewska, A. General characteristics of thematic villages in Poland // Visegrad Journal on Bioeconomy and Sustainable Development // vol. 2, 2013, no. 2 p. 60-63 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.vua.uniag.sk/sites/default/files/VUA_02_KlockoGajewska.pdf.*
8. *Wilkin, J. O potrzebie i zalozeniach dlugookresowej wizji rozwoju wsi w Polsce. In Zawalińska (ed.): Rozwój obszary wiejskich. Doświadczenia krajowy europejskich. Warszawa : IRWIR PAN, 2005, p. 45–56.*

Summary

Nataliya Smochko. TRAVEL THEMATIC MONO TERRITORIES: EUROPEAN PRACTICES.

In today's dynamic realities one can observe the activation process of the emergence of new structures that are identified as ethnic or innovative elements of the settlement (village, town, city), located in the zone of special type areas (areas with vividly developed monospecialization, providing massive synthesis, parallel increase in liaison socio-economic consequences objectively characterized specificity settlement systems, narrow specialization and information systems for life support). A specific differentiation is based on functional area. This proved that effective territorial control makes monospecialized territories most successful in a gradual narrowing of space geographical differentiation of human activity (or deepening effects of geographical division of labor).

For the development of the tourism settlement type of mono territory (as special areas of entertainment and leisure with a full range of tourist and excursion services), enhance social activity and increase the level and quality of life of the population, particularly rural monoterritory (monocountries and monovillages) is the creation of thematic tourist villages.

As the experience of European countries shows that the creation of travel thematic areas promotes active ecologically clean tourist destination, knowledge leaks identity of the local population, folklore and traditions of gastronomic tourism, study and revival of folk crafts, natural tourism resources.

It should be noted that the positive effect of creating this type of monoterritories manifests itself in the long run, that would be reflected in the reorganization and the creation of new types of services in monovillages; identification and use of special skills in rural areas; creation of new ancillary business activities; raising caring attitude towards natural resources; attracting immigrants into society and rural youth in public activities resulting in an increase in population of rural settlements and improving their quality of life.

Key words: travel monoterritories, thematic villages, monospecialization, tourism product.

Наукове видання

ЧАСОПИС соціально-економічної географії

Збірник наукових праць

Випуск 18 (1)

Українською, російською та англійською мовами

Комп'ютерне верстання – *Юрій Кандиба*

Підписано до друку 02.04.2015 р. Формат 60x84/8. Папір офсетний.

Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 18,9. Обл.-вид. арк. 22,0.

Тираж 100 пр. Ціна договірна.

61022, Харків, майдан Свободи, 4

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Надруковано з готового оригінал-макету у друкарні ФОП Петров В.В.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Запис за № 2480000000106167 від 08.01.2009 р.

61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79-В, к. 137,

тел. (057) 778-60-34, e-mail: bookfabrik@rambler.ru

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>